

АНДИЖОН ВИЛОЯТИ ИҚЛИМ ШАРОИТИДА ОЛМАНИНГ КЕЧКИ НАВЛАРИНИНГ ДАСТЛАБКИ НАТИЖАЛАРИ

Ўринов Дилмуроджон Мирзамахмудович
Ибайдуллаев Шухратбек Боймирза ўғли
(Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчилик,
узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти
Андижон илмий тажриба станцияси илмий ходимлари)
Нажмудинова Дилфуза Шаробиддинновна
АҚХАИ "ИСБУИХ" каф. ўқитувчиси

Аннотация: Мазкур мақолада кечки олма навларининги Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти Андижон илмий тажриба станцияси иқлим шароитларида вегетация даврларини кечиши ҳосилдорлиги ҳақида маълумотлар келтирилган.

Калит сўзлар: Ринет симиренко Пинк леда, ва Фуджи, Ред чиф, Старт кримсон Граний смид Жеромин ММ-106 фенология, центнер

Маълумки, ҳар қандай қишлоқ хўжалиги экинларининг вегетация даврилари босқичлари ҳосилдорлиги ташқи муҳит омили бевосита боғлиқ. Шу боис, интенсив олма боғларида дарахтларни жойлаштириш иқлим шароити, тупроқ унумдорлигига мос экиш схемаларини оптималлаштириш навларнинг юқори ҳосилдорлигидан фойдаланиш ва юқори сифатли маҳсулот етиштириш имкониятини яратади.

Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти Андижон илмий тажриба станцияси уруғлик ҳосилли олма боғларида ўтказилган Дала тажрибалари Биометрик ўлчовлар ҳосиллик ҳамда ярим ҳосилсиз боғларда Тажриба уч қайтариқда 7 та ўсимликда тажриба олиб борилди. Тажрибалар Х.Ч.Буриев ва бошқа маънабалардан “Мевали ва резавор мевали ўсимликлар билан тажрибалар ўтказишда ҳисоблар ва фенологик кузатувлар методикаси (2014), В.Ф.Моисейченконинг “Методика учетов и наблюдений в опытах с плодовыми и ягодными культурами” (1967) номли услубий адабиётларида келтирилган тавсияларга мувофиқ тажриба ўтказилди.

Таъкидлаш жоизки, кўчатларни ташқи муҳит омилларига мослашувчанлиги ўсимликларнинг ўсиши ва ривожланишига кучли даражада таъсир кўрсатувчи омил ҳисобланади. Интенсив олма боғларини ташкил этишда асосан ер майдонни тўғри танлаш янада муҳимдир. Ҳар бир нав учун унинг шох-шаббасини ривожланиш габитусидан келиб чиққан ҳолда энг мақбул шароитларни ҳисобга олган ҳолда нав танлаш ўсимликларнинг нормал ўсиб ривожланишини ва юқори ҳосил беришини таъминлайди.

Ташқи мухит омилларининг таъсири, энг аввало, вегетатив ривожланишида олма навларида ўсув ва гул куртакларининг ёзилиш муддатини кузатиш улар орасида маълум тафовут бўлишини қайд этиш имконини беради.

Андижон вилояти шароитлариги мослашувчанлигини ўрганиш учун ММ-106 пайвандтагига пайвандланган 7 хил олма навининг ёзги вақтда пишадиган навларда кузатувлар олиб бориш мақсадида олманинг ўртаки Стандарт сифатида Ринет симиренко нави танлаб олинди

Фенологик фазаларини ривожланиши.

Кечки навларда гуллаш 30 мартда бошланди (Фуджи), энг кеч гуллаш 9 апрельдан жеромин ва Ред чиф навларида бошланди, кўпчилик навлар 31 март 01 апрельда кунлари оралиғида гуллади. Апрель ойини 7-14 кунларига бориб олманинг кузги навлари қийғос гуллашга келиб 12-19 апрелга келиб гуллашни яқунлаб мева тугиш даврига ўтди.

Олма кечки навларида меваларининг пишиш муддати Ренет Симиренко Жеромин навларида 23-26 августда бошланиб 10 сентябрда пишиш даври тугаганлиги кузатилди. Пишиш давомийлиги 14-25 кунни ташкил этди. Пинк леди навининг меваларнинг пишиш вақти 10 октябрда августда бошланиб 01ноябрда яқунланди. Кечки олма навари орасида энг эрта бошланиб яқунланди колган навлар 14 августдан 1 сентябр оралиғида пишиш бошланди 10 сентябрда териб олинди.

Олма навларида фенологик фазаларининг ривожланиши (2019 йилда экилган).

1-жадвал

т/р	Навлар	Мева ақларнинг		Гуллаш		Пишиш		
		бўртиши	очилиши	бошлани	Тугаши	бошланиши	тугаш	Даво лиги
1	Ренет ренко	23 III	26 III	01 IV	16 IV	23/VIII	13/X	21
2	Пинк леди	21 III	24 III	31 III	16 IV	10/XI	01/XI	21
3	Гранни	30 III	1 IV	01 IV	12 IV	05/X	10/X	17
4	Фуджи	20 III	24 III	30 III	17 IV	04/X	10/X	6
5	Ред чиф	25 III	28 III	04 IV	15 IV	18/VIII	10/X	22
6	Старт сон	25 III	27 III	30 III	12 IV	15/VIII	10/X	25
7	Жеромин	26 III	01 III	09 IV	19 IV	26/VIII	10/X	14

Ҳосилдорлик.

Ўртаки навларда ўртача 4.3 баллни ташкил қилди. Навлар ичида яхши ҳосил берганлари Голден, ва Пинк леди навларида ўртача бир туп дарахтдан 7.8 кг, максимал 11.8 кг, ҳосил олинди бир дона мева вазини ўртача 190 грамни ташкил қилди мева тўқ қизил сариқ яшил рангда Граний смит нави ўртача бир туп дарахтдан 5.9 кг, максимал 10.03 кг, ҳосил олинди бир дона мева вазини ўртача 185 грамни ташкил қилди мева кўк рангда, Фуджи навида ўртача бир туп дарахтдан 3.8 кг, максимал 5.77 кг, ҳосил олинди бир дона мева вазини ўртача 177 грамни ташкил қилди мева тўқ қизил рангда. Ред чиф навида ўртача бир туп дарахтдан 3.1 кг, максимал 3.24 кг, ҳосил олинди бир дона мева вазини ўртача 193 грамни ташкил қилди мева тўқ қизил рангда Жеромин навида ўртача бир туп дарахтдан 2.6 кг, максимал 4.78 кг, ҳосил олинди бир дона мева вазини ўртача 228 грамни ташкил қилди мева тўқ қизил рангда

Ҳосилдорлик эса бир гектар майдонга ҳисоблаганда Ред чиф нави 38 центнер, Жеромин нави 39 центнер, Фуджи навида 64.5 центнер Старт кримсон нави эса 37,5 центнерни ташкил этди. Энг юқори ҳосилдорлик Пинк леди ва Голден навларида 94-97 центнер олинди.

2-жадвал

2018-йилда баҳорда 2019 йилда кузда экилган олма навлари меваларининг ҳосилдорлиги (экиш схемаси (4x2 м)).

т/р	Навлар	Ҳосил олинган вақти	1 тупдаги ҳосил, кг			Мева массаси г.		Ҳосиллик	Дегустация баҳоси
			Ўртача	Юқори	балл	ўртача	юқори		
1	Ренет симиренко	13/Х	22.3	24.8	4.2	244	263	74	4.5
2	Пинк леди	01/ХI	5.6	7.17	4.1	146	157	94.4	4.8
3	Гранни смит	10/Х	5.9	10.3	4.2	176	185	73.4	4.7
4	Фуджи	10/Х	3.8	5.77	4.4	171	189	64.5	4.5
5	Ред чиф	10/Х	3.1	3.24	3.8	193	200	38	4.6
6	Старт кримсон	10/Х	7.8	11.8	4.9	172	190	97.5	4.8
7	Жеромин	10/Х	5.4	6.7	4.5	141	150	67.7	4.7

Олиб натижаларга асосланиб Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти Андижон станцияси илмий тажриба станцияси илмий тажриба станцияси жойлашган Избоскан тумани ҳудудида қисқа муддатли совуқларга кечки олманинг (Ринет симиренко Пинк леди, ва Фуджи, Ред чиф, Старт кримсон Граний смид Жеромин) навларида бардошли эканлиги ва юқори ҳосил бериш аниқланди.

Хозирда олманинг янги навларида тадқиқотлар давом этмоқда.

Фойдаланиган адабиётлар:

1. Бўриев Х.Ч., Енилеев Н.Ш. ва б. Мевали ва резавор мевали ўсимликлар билан тажрибалар ўтказишда ҳисоблар ва фенологик кузатувлар методикаси. – Т, 2014.
2. Рыбаков А.А., Остроухова С.А. “Ўзбекистон мевачилиги” Т.: Ўқтувчи 1981.
3. Услубий қўлланма “Мевалар, резавор мевали ва ёнғоқ ўсимликлари навларини ўрганиш усули ва дастури” И.В.Мичурин номли ББИТИ (1999)
4. Исраилов Г.К. Химический состав и лежкость плодов интродуцированных сортов яблони